

# **Terézvárosi Vallásközi Évkönyv 2014**

Szerkesztő:  
SZÉCSI JÓZSEF

Avilai Nagy Szent Teréz Templom – Budapest  
Keresztény-Zsidó Társaság

Budapest, 2014

Köszönetet mondunk támogatóinknak,  
hogy lehetővé tették a Terézvárosi Vallásközi Évkönyv 2014 megjelenését:

Avilai Nagy Szent Teréz Templom – Budapest

Keresztény-Zsidó Társaság

Terézvárosi Önkormányzat – Budapest

A könyv borítóján:

Argentín zsidó vallási vezetők Ferenc pápával  
2014. szeptember 17-én,  
a keresztény-zsidó párbeszéd napján a Vatikánban

Kiadó:  
Keresztény-Zsidó Társaság

Nyomda:  
Korrekt Nyomda

## Tartalom

|                                     |   |
|-------------------------------------|---|
| BEER Miklós: Előszó .....           | 7 |
| HORVÁTH Zoltán István: Előszó ..... | 8 |

### Beszédek a III. Keresztény-Zsidó Imaórán a Terézvárosi Avilai Nagy Szent Teréz Templomban 2014. január 26-án

|                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------|----|
| ERDŐ Péter: Igehirdetés a III. Keresztény-Zsidó Imaórán (Máté 22,35-40) ..... | 9  |
| DOMÁN István: Béke legyen Veletek! .....                                      | 12 |
| SZÉCSI József: Ásré há-is... ..                                               | 14 |

### Előadások

|                                                                                 |    |
|---------------------------------------------------------------------------------|----|
| BANYÁR Magdolna: A Krisna-tudat és az ábrahámi vallások.....                    | 16 |
| HÁBERMAN Zoltán: A cedáká mint társadalometika .....                            | 26 |
| BENYIK György: A szóbeli törzsi hagyománytól az írott vallási könyvig.....      | 51 |
| Abdul-Fattah MUNIF: Az iszlám gazdasági alapszabályai .....                     | 61 |
| NEMESHEGYI Péter SJ: Buddhista lelkeség és keresztény lelkeség.....             | 77 |
| OLÁH János: Hálálkodom én, színed előtt, élő király... (a zsidóság imáiról).... | 85 |
| SZÉCSI József: Néhány gondolat a vallásközi párbeszédhez .....                  | 91 |
| TÖRÖK Csaba: Zsidó–keresztény–muszlim imádság a békéért a Vatikánban ...        | 97 |

## A Krisna-tudat teológiai alapjai

### I. A Krisna-tudat kapcsolata a hinduizmussal

A Krisna-tudat a hinduizmus legnagyobb ágának, az egyistenhívő vaisnavizmusnak a *gaudija* (bengáli) változata, vagyis a Krisna-tudat nem különbözik a *gaudija*-vaisnavizmustól. A hinduizmus egy különleges képződmény, hiszen nem csupán vallás, hanem társadalmi rendszer is egyben.<sup>8</sup> Sőt, nem is egy vallás, hanem vallások együttese. A *hinduizmus* gyűjtőnév alá tartozó vallások mindegyike a Védák, a védikus irodalom föltétlen tekintélyén alapul.<sup>9</sup> A hindu társadalmi szerkezetről, a kasztrendszerrel mindenki hallott. Ez azonban valójában már egy eltorzult alakja az eredeti védikus társadalmi rendszernek, a *varnásramának*.

A hinduizmusról szokás azt mondani, hogy a legtürelmesebb, legnyitottabb vallás, mert gyakorlatilag nincsenek benne olyan hittételek, amelyeket ha valaki nem fogad el, akkor nem tekintik a valláshoz tartozónak. Két alapelve, mondhatni tanítétele azonban mégiscsak léteznek: a lélekhit és a karma tana. Minden hindu vallás a *lélekhit*en alapul: az isteni lélek (*átmá*) testet ölt az anyagi világban, és életről életre vándorol a létforgatagban (*szanszára*), vagyis újraszületik. A születések és újraszületések sorozata aszerint történik, hogy milyen valakinek a *karmája*, azaz a jó és rossz tettei következményeként milyen sorsot, következő életet érdemel.<sup>10</sup> A *karma* a hatás és a visszahatás törvénye, amely szerint minden tettnek van következménye: a jónak ugyanolyan súlyú jó, a rossznak pedig ugyanolyan súlyú

<sup>8</sup> A jelen tanulmány ama szentírásokon alapul, amelyek mindegyikét A. C. Bhaktivedanta Szvámí (1896–1977), a *gaudija*-vaisnavizmus egyik legjelentősebb jelenkori tanítója, a Krisna-tudat Nemzetközi Szervezetének (ISKCON) alapítója fordította angol nyelvre, majd ezekből készültek a magyar fordítások. Bhaktivedanta Szvámí részletes magyarázatokat is írt e művekhez, amelyek a következők: *A Bhagavad-gíta úgy, ahogy van*. Stockholm, 1993.; *Sri Csaitanja-csaritámrita*. Stockholm, 1996.; *Srimad-Bhágavatam* (1–10. ének I. rész). Stockholm, 1993–1995.; *Srimad-Bhágavatam* (10. ének II. rész – 12. ének II. rész). Stockholm, 1993–1995.

<sup>9</sup> Bővebben lásd: Tóth-Soma László, *Véda-rahaszja: Bevezetés a hinduizmus vallásfilozófiájába*. Szeged, 1997.

<sup>10</sup> A jó és rossz tettek meghatározása a *Manu-szanhitá* alapján: azok a jó tettek, amelyek közelebb visznek Istenhez, és azok a rosszak, amelyek távolabb. Lásd: Banyár Magdolna (Mahārānī dēvī dászí), *Dharma-sásztra II.: Manu-szanhitá* (Oktatási segédanyag). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola (BHF), 2013.

rossz következménye még ezen életben, de sokkal inkább a következőkben. Így az anyagi világban maradéktalanul érvényesül az igazságosság, de nem egy életen belül, hanem a lélek életeken át tartó útjának folyamán. Az egyik legnagyobb erkölcsi kérdés, az egy életen belül tapasztalható fölöldhatatlan igazságtalanság az életek sorozatával és a karmatannal hiánytalanul fölszámolódik. Éppen ezért a hinduizmusban az istenigazolás (*theodicea*) kérdése – amelynek megválaszolása más vallásokban gyakran komoly teológiai nehézséget okoz –, ha egyáltalán fölvetődik, következetesen megválaszolható.<sup>11</sup>

Azt is szokták mondani a hinduizmusról, hogy sokistenhívő vallás. Ez egy hibás általánosítás, amelynek megcáfolásához elég csupán a hinduizmus legnagyobb ágát, a vaisnavizmust vizsgálni, amely egyistenhívő vallás, és amelyet a hinduk hetven százaléka tekint magáénak.<sup>12</sup> A vaisnavák Visnut tisztelik a legfőbb istenséggént, az Istenség Legfelsőbb Személyiségeként, minden létező végső forrásaként. A többi istenséget természetisteneknek vagy félisteneknek tartják, akik ugyanolyan élőlények, mint az emberek, csak sokkal nagyobb hatalommal vannak fölruházva. Képesek arra, hogy végrehajtsák az élőlények teremtését (Brahma) és elpusztítsák az anyagi világot (Siva), valamint irányítsák az időjárást (Indra), uralják az elemeket, mint például Agni a tüzet, Varuna pedig a vizet.

Ahogy a kereszténységen belül létezik jónéhány felekezet, a vaisnavizmusnak is vannak különböző irányzatai, amelyeket tanítványi láncolatoknak (*szampradája*) neveznek, hiszen tanítóról tanítványra száll bennük az isteni tudás. Mindegyik tanítványi láncolatnak megvannak a híres mesterei, és mind úgy tartja, hogy Visnutól vagy Visnu valamelyik örök társától ered. Négy fő vaisnava tanítványi láncolat létezik, amelyek között nincsenek összeegyeztethetetlen teológiai különbségek. A legnagyobb eltérések a tekintetben vannak, hogy Istennek melyik megtestesülését vagy alakját (*avatára*) tekintik az eredetinek és a leginkább imádandónak.<sup>13</sup> A vaisnava tanítványi láncolatok elsősorban aszerint különböznek, hogy Krisnát látják Visnu megtestesülésének vagy fordítva. A Brahmától induló tanítványi láncolathoz tartozó *gaudija*-vaisnavák számára Krisna minden más megtestesülés eredete – a Krisna-tudat elnevezés is többek között erre utal. E tanítványi láncolat (*Brahma-Madhva-Gaudija-Vaisnava-szampradája*) egyik névadója a nagy középkori tanító: Madhvácsárja (1238–1317), a másik pedig a bengáli Csaitanja

<sup>11</sup> Bővebben lásd: Weber Max, *The Religion of India: The Sociology of Hinduism and Buddhism*. New Delhi, 2007.

<sup>12</sup> Drutakarma dász (Cremo M. A.), *Māyāpura: A béke és ökológiai harmónia mandalája*. Tattva 2007/1. 97–114.

<sup>13</sup> Az *avatára* jelentése: Isten alázállása és megtestesülése az anyagi világban, különféle fajokban. Valamelyik emberi faj tagjaként öltve testet általában hármas küldetése van: a világ megmentése a bűnös emberektől; a vallási törvények helyreállítása; és a híveinek megoltalmazása és megjutalmazása.

Maháprabhu (1486–1534), aki a hitük szerint Krisna legújabb kori rejtett megtestesülése. E tanítványi láncolat Bengálról (*Gauda*) kapta a nevét, ahol Csaitanja Maháprabhu született, és ahol a legtöbb *gaudija*-vaisnava ma is él.

## II. Az Istenség Legfelsőbb Személyisége: Krisna, aki mindenkit vonz

A félreértést, hogy a hinduizmus sokistenhívő vallás lenne, valószínűleg a megtestesülés (emberi alak öltése) és az *avatára* fogalma okozza. Isten minden erő és energia birtokosa és forrása, korlátlan és korlátozhatatlan, bármit megtehet, amit csak szeretne. Így bár egyetlen, számtalan formában megjelenhetik és kiterjesztheti magát, hogy élvezze mindazt, amit Ő hozott létre. Minél több alakban testesül meg, annál nagyobb élvezethez juthat, így időről időre megjelenik más-más helyszíneken és korszakokban. Isten eredeti alakja, amelyből minden más kiterjedése, megtestesülése és alakja származik, a *gaudija*-vaisnavák számára Krisna. E név azt jelenti, hogy *Mindenkit Vonzó*. A *Krisna* szó így valójában nemcsak egy név, hanem Isten összetettségére utaló fogalom is.

Miért vonz Krisna mindenkit? Mert Ő mindennek az eredete, és az élőlények természetes módon vonzódnak a saját eredetükhöz. Ezen kívül Krisna rendelkezik mind a hat fönsséggel, még hozzá korlátlan mértékben: Ő a leghatalmasabb, a legerősebb, a legszebb, a leghíresebb, Ő rendelkezik a legnagyobb tudással és Ő a leglemondottabb – ami azt jelenti, hogy bár minden az övé, mégis bármikor bármiről le tud mondani. Vagyis Krisna *átmáráma*: önmagában elégedett, mert nincsen szüksége semmire sem ahhoz, hogy elégedett legyen.

## III. Az élőlények létezésének oka

Fölmerül a kérdés, hogy ha Isten önmagában elégedett, akkor miért léteznek az élőlények? E létezés végső értelmét érintő bölceleti alapkérdésnek a megválaszolásához számos vallásbölceleti fogalmat be kell vezetnünk, tisztázva a jelentésüket.

### 1. Isten egy személy

A *gaudija*-vaisnavizmus egy személyes Istenben hívő vallás: Krisna, Isten legvég-ső, eredeti *alakja* egy személy. Sok más valláshoz hasonlóan a Krisna-tudat is úgy tartja, hogy Krisna a saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert; bár Krisna kék színű, és soha nem lesz idősebb, mint tizenhat éves.

A védikus írássok különböző magyarázatain alapuló hindu bölceleti iskolák és tanítványi láncolatok abban egyetértenek, hogy Isten mint Abszolút Igazság megismerése során három lételméleti fogalomra és azok kapcsolatára kell magyarázatot találni, amelyek: az irányító Isten (*Īsvara*); az élőlény (*dzsiva*), vagyis az, ami él, az egyéni lélek; valamint az anyagi természet (*prakriti*).<sup>14</sup>

Aszerint, hogy ezekre és kapcsolataikra milyen magyarázatot adnak, a hindu gondolkodás szerint három fő irány különböztethető meg az általános értelemben vett vallásbölceletben: az *üresség* tana (*súnja-váda*), amely szerint nem létezik semmi;<sup>15</sup> az *egység* elve (*advaita-váda*, *nirvisésa-váda*), amely azt mondja, hogy a dolgok közötti különbség csak látszólagos, valójában nem létezik, mert minden egy;<sup>16</sup> valamint a *kettősség* elve (*dvaita-váda*), amely szerint létezik Isten, létezik az élőlény, és a kettő között különbség van, mégpedig az, hogy Isten végtelenül hatalmas, az élőlény pedig parányi.<sup>17</sup> E bölceleti irányzatok közül az utóbbi kettőben létezik az Abszolút Igazság, és a különféle hindu bölceleti iskolák, tanítványi láncolatok ezek további kombinációi. A vaisnavák például a kettősség irányzathoz tartoznak.

Az egyik legjelentősebbnek tartott indiai és *gaudija*-vaisnava gondolkodó, Dzsíva Gószvámí (1513–1598) szintetizáló rendszerezése<sup>18</sup> szerint az *önmegvalósítás*-nak<sup>19</sup> három szintje van, mert az Abszolút Igazság három alakban létezik és közelíthető meg: személytelen, mindent átható energiaként (*Brahman*); helyhez kötött legfelsőbb lélekként (*Paramátmá*); és alakkal és személyiséggel rendelkező legfelsőbb Istennként (*Bhagaván*).

14 *Sívaráma* Szvámí, *Missziós tevékenység a gaudija-vaisnavizmusban*. Tattva 2009/1. 37–66.

15 A buddhizmust sorolják ezen irányzathoz; a hindu vallásbölceleti iskolák nem fogadják el ezen értelmezést.

16 Ez Sankara, a VII–VIII. század fordulóján élt indiai gondolkodó tanítása is, aki megalapozta a védikus szentírássok egységelvű (*advaita*) bölceleti magyarázatát, amely Isten személytelen természetét hangsúlyozza. Sankara személytelen tanításainak másik megnevezése *májáváda*.

17 Logikailag a három fogalomból – Isten, élőlények, anyagi világ – kettőt háromféle módon lehet kiválasztani, azaz a kettősséget nemcsak *dvaita* módon, Isten és az élőlények közti különbséggént lehet fölfogni, ahogy a vaisnavák teszik, hanem Isten és az anyagi világ, valamint az élőlények és az anyagi világ közti különbséggént is. Ez utóbbi két kettősséget hangsúlyozza a Kapila-féle *szánkhja*-bölcelet. A Kapila-iskola nem emeli ki és nem különbözteti meg Istent, aki a *purusák*, az érző, lélekkel rendelkező élőlények közé tartozik. Aki kiemeli, és sajátos élőlénynek (*Purusa-visésa*) nevezi Istent, az a jóga irányzat alapítója: Patanydzsali.

18 Jiva Gosvami, *Sad-sandarbhā (Tattva-, Bhagavat-, Paramatma-, Kṛṣṇa-, Bhakti-, and Prtisandarbhās with their Sarva-samvadinī Commentary in 27 volumes)* (ford. Viggiani Peter). Los Angeles, 1987–2000.

19 Az önmegvalósítás az eredeti lelki helyzet elérését jelenti, amely a vallásos és lelki gyakorlatok legvégső célja.

Az egységelvű, személytelen *májávádīk* a személytelen Brahmant – amely a vaisnavák szerint valójában nem más, mint Bhagaván testének a ragyogása – tartják Isten eredeti alakjának, és a véle egygé válást, a Brahmanba olvadást a végső célnak.<sup>20</sup> Az Abszolút Igazságot valló kettősségelvűek számára létező Paramátmá és Bhagaván alakja között bölcséleti értelemben nincs jelentős különbség: Paramátmá Bhagavánnak a megtestesülése (*Kśīrodakasāji-Vismu*), aki helyhez kötötten jelen van minden élőlény testében. A különféle jogairányzatok az emberi szívben is jelenlévő Paramátmá – akit jogameditációjuk során, elméjükben imádnak – folyamatos megtapasztalásában látják a végső önmegvalósítást. A minden létező végső forrását Bhagavánként azonosító kettősségelvű vaisnavák az Istenség Legfelsőbb Személyiségének különböző megtestesüléseit és avatárjait imádják odaadással. A *bhāgavata* vallás megnevezés ama tanítványi láncolatokat (például a *gaudīya*-vaisnavákat) és vallási mozgalmakat jelöli, amelyekben a *Bhagavad-gītā* és a *Bhāgavata Purāna* alapján Krisnát tekintik Bhagavánnak, minden létező végső forrásának.<sup>21</sup>

## 2. Isten energiái

Krisna háromféle energiával rendelkezik: a belső (*antarangā-sakti*), a külső (*bahirangā-sakti*) és a határenergiával (*tataszthā-sakti*). Belső energiája úgy jelenik meg, mint a lelki világ, az élőlények eredeti otthona. A lelki világ örök, teljes tudással és boldogsággal teli. Minden itt élő lény örökléttel rendelkezik, teljesen tudatos és hiánytalanul boldog. Krisna örökké itt tartózkodik, és véle vannak örök társai.

Isten külső energiája az anyagi teremtés, az anyagi világ, amelyben mi is élünk. De ez is Krisna belső energiájából ered, mert mindennek a lelki világ a forrása. És mivel az anyagi világ a lelkiből származik, ezért hasonlít is rá. A lelki világ öröklétben, teljes boldogságban és teljes tudásban megnyilvánuló lényege azonban hiányzik az anyagi teremtésből.

20 A hindu vallásokkal foglalkozó tudósok többnyire e fölfogást tekintik a klasszikusnak és a legmagasabb szintűnek. A vaisnavák azonban mereven elutasítják az Isten személytelen energiájába olvadást – a fölszabadulás (*mukti*) *śāṅgudzsja*-szintjét –, mert fölösleges időpocsékolásnak tekintik. Mivel álláspontjuk szerint az élőlény sohasem veszíti el Istentől különálló, egyedi létét, azaz nem tud föloldódni Isten energiájában, ráadásul a természete szerint örökké tevékeny, ezért képtelen huzamosabb ideig megmaradni a Brahmanban, a mozdulatlan nyugalom állapotában. Mivel egy idő után kifejezetten szenved is benne, ezért kénytelen visszajönni a változatossággal és tettekkel teli anyagi világba.

21 A *bhāgavata* vallást gyakran népies vallásnak tekintik a tudósok, amely fölfogás helyességét például már Max Weber is vitatta.

Az anyagi világ ciklikusan teremődik és megsemmisül. Bár mindig létezik, mégis van kezdete és vége, azaz hol megnyilvánul, hol megnyilvánulatlan marad. Megnyilvánult létezése, a teremtés tehát átmeneti, vagy más szóval ideiglenes (és ezen, de csak ezen értelemben illuzórikus), ebből következően pedig szenvedéssel teli. Hiszen a legtöbb szenvedést az életben az okozza, hogy a dolgok elmúlnak, elég csak a végső elmúlásra, a halálra utalni. Az anyagi világ így átmeneti (*asāvatam*) és szenvedéssel teli (*duḥkhājam*).

Krisna határenergiája az élőlényeket, az Ő szerves részeit jelenti. Azért számítanak mégis külön energiának, mert bár Krisna szerves részei, de soha nem fognak összeolvadni Véle, mindig külön létük marad. Isten és különálló szerves részei, az élőlények között azonban alá-fölrendeltségi viszony van, hiszen bár minőségileg azonos, de mennyiségileg végtelenül különböző lehetőségekkel rendelkeznek, hasonlóan, mint a tűz és annak szikrája, vagy az óceán és annak egy cseppje. E kapcsolatot Csaitanja Mahāprabhu úgy jellemzi, hogy az „élőlény az alapvető helyzetében Krisna örök szolgálja.”<sup>22</sup> Az élőlények határhelyzetben vannak, mert eldönthetik, hogy az anyagi világban akarnak-e maradni, vagy a lelki világba szeretnének-e visszajutni.

## 3. A lelki világ legfőbb jellemzője: az istenszeretet

A lelki világ legfőbb törvénye az, hogy mindenki szereti és szolgálja Istent. E szeretetet teljes mértékben betölti az élőlényeket, akik saját maguk számára nem akarnak semmit sem. Ahogy például egy valódi anya mindig a gyerekének akar jót, és ha valakit igazán szeret az ember, az teszi leginkább boldoggá, ha a másikat boldognak látja.

A lelki világban tehát minden élőlény imádja Krisnát, nincsen más gondolata, mint Ő, és mindenki teljes boldogságban és békében működik együtt azért, hogy Krisna társaságában lehessen, és a kedvteléseiben szolgálhassa Őt. Ugyanakkor az élőlények szabad akarral rendelkeznek a lelki világban is, mert Krisna nem bábokat akar, hanem olyanokat, akik önként választják Őt, azért, mert annyira szeretik, hogy nem is akarnak mással lenni, mint Véle. Ahogy az emberek is arra vágnak, hogy saját magukért szeressék őket.

## 4. Az anyagi világ létezésének oka

Előfordulhat, hogy egy élőlény irigy lesz Krisnára, és szeretné maga is megtapasztalni a szeretetet, amelyet Ő kap. Az anyagi világot Krisna kizárólag a célból teremtette, hogy ez esetben az élőlény Tőle függetlenül kíséreljen meg boldog lenni,

22 *Dzśivéra 'szvárūpa' haja – krisnéra 'nitja-dászā' (Śrī Csaitanja-csaritāmṛita, Madhja-lílā, 20.108.)*

magát érezve a középpontban, hajszolva az élvezeteket. Krisna azonban nagyon szereti a kedves gyermekeit, sokkal jobban, mint ahogy azt az élőlények föltételezik. Ezért Isten az anyagi világot úgy rendezi be, hogy az élőlények rájöjjenek arra, hogy tartós boldogságot nem érnek el soha Őnélküle. Hiszen ha mindenki csak kapni akar, annak az eredménye nem lehet más, mint harc az érzékek kielégítéséért, és a végén senki sem lesz boldog. Akkor működik jól egy rendszer, ha a résztvevők egy közös célért cselekedve adnak is belé, mert ez esetben képződik eredmény, amelyből azután részesülni lehet.

Az élőlények életek millióin át próbálkoznak különböző létformákban, hogy valamilyen élvezethez jussanak az érzékeiken keresztül.<sup>23</sup> Evéssel, ivással, nemi élettel próbálják elégedetté tenni magukat, de ez csak rendkívül korlátozott mértékben sikerül. Ezt fölismerve magasabb szintre lépnek: kapcsolatokat teremtenek, szerelmesek lesznek, társadalmi elismertségre tesznek szert. De tartós boldogságot e módszerrel is ritkán tudnak elérni, hiszen a szerelem nem föltétlenül kölcsönös, a párjuk, a barátjuk nem mindig úgy viselkedik, ahogy szeretnék, és egyébként is: valamelyikük előbb fog meghalni.

Ha az ember elég sokat élt már, és elég sokszor próbálkozott, egyszer csak rájön: e két módszer egyike sem vezet tartós boldogságra. Majd arra a következtetésre juthat, hogy végső soron e világ élvezhetetlen. De akkor mi a kivezető út e helyzetből, hol találja meg a vágyott boldogságot?

## 5. Az anyagi világból kivezető út

A vaisnavizmus azt tanítja, hogy vissza lehet jutni az eredeti otthonba, az örök boldogsággal és tudással teli létbe, Istenhez. A visszavezető út pedig valójában nagyon egyszerű: semmi mást nem kell tenni, mint újból szeretni Istent – hiszen a lelki világ törvénye az istenszeretet –, és semmi másra nem vágyani, mint az együttlétre Krisnával. Az élőlényeket, az embereket a vágyaik mozgatják, és ha megtanulják újra szeretni Istent, akkor arra fognak vágyani, hogy Véle legyenek. E vágyuk pedig vissza fogja vinni őket a lelki világba.

Hogyan kell megtanulni újból szeretni Istent itt, az anyagi világban, ahol az élőlények a saját önző vágyaik kielégítése érdekében tartózkodnak? Olyan tetteket kell végezniük, amelyeket nem önmagukért, hanem azért tesznek, hogy Isten elégedett és boldog legyen. Ez azonban már nem olyan egyszerű: az embernek át kell ala-

<sup>23</sup> A Védánta szerint tizenegy érzékszerv van: öt tudásszerző (a szem, a fül, az orr, a nyelv és a bőr) és öt cselekvő érzékszerv (a hangadás szerve, a láb, a kéz, a végbél és a nemi szerv). Az érzékek fölött az elme áll, amelyet belső érzéknek is nevezhetünk, mert a testen belül van. (*Bhagavad-gítá* 13.6–7. vers magyarázata)

kitania a gondolkodását és az életét: az énközpontú létről áttérnie egy olyan életmódra, amelyben nem a saját szeszélyei, hanem Isten törvényei szerint cselekszik. Ahol követi Isten parancsolatait, úgy él, ahogy Ő megkívánja az emberektől, mert ez elégedetté teszi Istent.<sup>24</sup>

## 6. Lelki egyenlőség

A hinduizmus vallásaira lelki egyenlőség jellemző: a lelki természetük szerint nincsen különbség az élőlények között, hiszen valamennyien Isten szerves részei, belőle származnak és egyenlő jogú gyermekei. Csupán az anyagi testük alapján különböznek: emberek, állatok vagy növények, amely alakjukat az előző életeik tetteinek a minősége határozza meg. A növényi és állati fajokban az élőlények lelki fejlődése folyamatos, és végül elérhetik az emberi létformát, az elsőt, amelyben szabad akarattal rendelkeznek. Ám ha emberként nem viselkednek megfelelően, akkor visszaeshetnek az állati vagy növényi életformába, és megint el kell kezdeniük járni a fölfelé vivő utat. Ezt az életek sorozatán át tartó utazást nevezik létforgatagnak, amelyet az élőlények végső soron a saját szabad akaratukból hozott döntéseiken keresztül irányítanak.

## 7. Karma és szabad akarat

A hindu vallásbölcseletben azon értelemben létezik a determinizmus, hogy a karma – az előző életek tettei – meghatározzák a jelen élet anyagi körülményeit (például a születés, a család, az egyéni képességek, a sorslehetőségek). E kereteken belül azonban szabadon dönthetnek, még ha legtöbbször úgy is látszik, hogy egyáltalán nincs mozgásterük. Legalább két lehetőségük azonban csaknem mindig van: vagy megtesznek valamit, vagy nem. Karma és szabad akarat együtt létezik tehát.

## 8. Az emberi létforma jelentősége

Az emberi létforma különlegesen értékes, mert az ember magas szinten tudatos, föl tudja fogni mindazt, ami körülveszi, el tud rajta gondolkodni, tapasztalatokat szerez, és képes általánosítani, tanulni, okulni, majd ezeknek megfelelően, szabad akaratával élve dönteni, és megváltoztatni az életét. Az állati és az alacsonyabb létformákban ez nem lehetséges. Az ő fejlődésük az emberi születésig automatikus, míg az embereknek az élőlények között páratlan lehetőség áll a rendelkezésükre azzal, hogy a döntéseiken keresztül képesek irányítani a sorsukat.

<sup>24</sup> Az emberi élet védikus törvényeiről (*dharmasásztra*), és a tanulmány további kérdésköreiről bővebben lásd: Banyár Magdolna (Maharáni dévi dászí), *Dharma-sásztra I.: Varnásrama-dharma* (Oktatási segédanyag). Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola (BHF), 2012.

## 9. Az emberi társadalom rendszere

Isten nem hagyja bizonytalanságban az embereket afelől, hogy milyen viselkedés az, amit elvár tőlük, amellyel elégedetté lehet tenni Őt. Az emberi élet védikus törvényeiben lefektetett szabályok (*dharmasásztra*) egy olyan összetett társadalmi rendszert (*varnásrama*) építenek föl az emberek számára, amelyben mindenki tisztel és szolgál valaki mást, mindannyian a közös cél, a lelki fejlődés érdekében tevékenykednek, és előbb-utóbb visszamennek Istenhez. E társadalom a tisztel-ten, a kötelességteljesítésen és a másokért áldozathozatal képességén alapszik. E társadalmi rendszer szabályai szerint élő emberek képesek lesznek azután kifejleszteni magukban az Isten iránti szeretetet is, amelyhez nélkülözhetetlen a szolgáló lelkület.

## 10. Az istenszeretet kifejlődése

Az istenszeretet fokozatosan fejlődik ki az emberben: az első szinten jámbor, végrehajtja a kötelességeit, tiszteli Istent és a többi embert: ezzel elégedetté teszi az Urat. De szüksége van a közvetlen kapcsolatra is Krisnával, hiszen a lelki világban mindenki személyes viszonyban van Véle. Hogyan tudja ezt kialakítani? Az odaadó szolgálat tettei révén: azaz például imádkozik személyesen Hozzá; elmélkedik a külsején és kedvtelésein, ahogy azok a szentírásokban le vannak írva; éneke-  
li szent neveit, ami a krisnások legfőbb vallásgyakorlata.<sup>25</sup> Ily módon az ember képes lesz állandóan Istenre, Krisnára emlékezni, mint ahogy például az ember szüntelenül a szerelmére gondol. Mert valójában az összes védikus szabálynak az a végső értelme, hogy az ember mindig emlékezni tudjon Krisnára, és soha ne felejtse el Őt.<sup>26</sup> A vallásgyakorlatnak az a lényege, hogy ezen állapotot elérje, mert akkor vissza tud menni Hozzá a lelki világba.

25 *sravanam kirtanam visnóh, szmaranam páda-szévanam, arcsanam vandanam dászjam, szakham átma-nivédanam. iti punszárpitá visnau, bhaktis csén nava-laksaná, krijéta bhagavatj addhá, tan manjé 'dhitam uttamam.* „Hallani és énekelni az Úr Visnu transzcendentális szent nevééről, alakjáról, jellemzőiről, személyes tulajdonságairól és kedvteléseiről, emlékezni rájuk, szolgálni az Úr lótusz lábát, tisztelettel imádni az Urat a tizenhatféle kellékkel, imákat mondani az Úrhoz, a szolgáljává válni, a legjobb barátunknak tekinteni Őt és mindenünket átadni Néki (más szóval, szolgálni Őt a testünkkel, az elménkkel és a szavainkkal) – e kilenc folyamat tiszta odaadó szolgálatnak számít. Aki az életét annak szenteli, hogy e kilenc folyamaton keresztül Krisnát szolgálja, azt a legműveltebbnek kell tekinteni, mert tökéletes tudásra tett szert.” (Srimad-Bhágavatam 7.5.23–24.)

26 *szmartavjah szatatam visnur, viszmartavjó na dzsátucsit, szarvé vidhi-nisédháh szjur, étajór éva kinkaráh.* „Krisna az Úr Visnu eredete. Mindig emlékeznünk kell Rá, és sohasem szabad elfelejtenünk Őt. A sásztrákban említett valamennyi szabálynak és tiltásnak e két elvet kell szolgálnia.” (A Padma Puránából idézi: Sri Csaitanja-csaritámrita, Madhja-lílá, 22.113.)

## IV. A Krisna-tudat viszonya más vallásokhoz és követőikhez

A vaisnava felfogásban a vallásos élet alapvetően az egyéni lélek és a legfelsőbb lélek, Isten személyes és egyedi kapcsolatáról szól.<sup>27</sup> Bár a hívők saját vallásuknak megfelelő módon változatos szolgálatokat végeznek az Úrnak, amelyek feltehetően elégedetté teszik Őt, de Isten még emellett is mindig saját akarata szerint osztja a lelki beteljesülést és a tiszta odaadó szeretetet.<sup>28</sup> Így a vaisnavizmus valódi követői számára eleve kizárt az az elképzelés, hogy bármely vallás vagy szervezet kiséjítíthatja az igazságot vagy az Istennel való olyan kapcsolatot, amelyet kizárólag Ő irányít, és elfogadják, hogy Krisna szabadon kerülhet szeretetteljes kapcsolatba bárkivel, akivel csak akar – börszínre, foglalkozásra vagy hitvallásra való tekintet nélkül. Ennek megfelelően Csaitanja Maháprabu az alázatosságban határozta meg a *gaudija*-vaisnavák számára a vallásgyakorlat sikerének alapfeltételét: „Aki hitványabbnak gondolja magát a fűszálnál, aki türelmesebb, mint egy fa, s aki nem vár el személyes megbecsülést, ám örökké készen áll arra, hogy másoknak minden tiszteletet megadjon, annak nagyon könnyű lesz mindig az Úr szent nevét énekelnie.”<sup>29</sup> Csaitanja Maháprabhu sorai nem hagynak kétséget afelől, hogy milyen mértékű alázat, tisztelet és odaadás várható el egy vaisnavától, és hogy a „minden tiszteletet megad másoknak” kitétel a más vallású emberekre is vonatkozik. Krisna híveinek kötelessége, hogy azoknak az embereknek különösen adjanak meg minden tiszteletet, akik őszintén próbálják szeretni és szolgálni Istent. Ez a tisztelet, tolerancia és alázat képezi a vaisnava kapcsolatok alapját.

27 Ez az alfejezet *A Krisna-tudat Nemzetközi Szervezetének (ISKCON) kapcsolata más vallású istenhívőkkel* c. kiadvány (2004) felhasználásával készült.

28 A *gaudija*-vaisnava teológia szerint az istenszeretet nem lehet elérni pusztán saját egyéni erőfeszítéssel, mert mint mindent, azt is Isten adja híveinek, ha azt látja, hogy azok őszintén törekednek arra, hogy megkapják.

29 *Siksástaka* 3. verse, idézi: Sri Csaitanja-csaritámrita, Ádi-lílá 17. fejezet 31. verse.